

Verslag van de NHV voorjaarsbijeenkomst 'De rol van de Hydroloog in Water en Bodem Sturend'

ESMÉE MES EN VINCENT POST

Op 23 april vond in Utrecht de NHV voorjaarsbijeenkomst plaats met als titel 'De rol van de Hydroloog in Water en Bodem Sturend'. Sinds die dag is er een nieuwe politieke wind gaan waaien maar het onderwerp blijft actueel. Zelfs zonder politieke tegenwind is het niet voor iedereen direct duidelijk hoe Water en Bodem moet worden toegepast, of implementatie mogelijk is en wat er direct anders moet. Wel is het belangrijk dat we versnellen in de toepassing van dit principe, aangezien we onze watervoorraden en ecosystemen duurzaam moeten beschermen zodat deze op korte termijn de effecten van klimaatverandering daadwerkelijk op kunnen vangen.

Verslag

Er zitten veel kanten aan Water en Bodem Sturend en er zijn veel partijen betrokken, wat het een interessant en complex thema maakt. Om deze verschillende kanten te belichten, bestond het programma voor de dag uit een viertal presentaties, die tezamen drie perspectieven op Water en Bodem Sturend representeerden, namelijk vanuit beleid, praktijk en onderzoek. In de middag vonden er break-outsessies plaats, met tussendoor ook nog de algemene ledenvergadering van de NHV.

Na een welkomstwoord door NHV-secretaris Esmée Mes belichtte Erna van der Werp, senior beleidsmedewerker Ruimte en Klimaat bij het Ministerie Infrastructuur en Waterstaat (I&W), het beleidsperspectief. Zij vermeldde de meerwaarde van Water en Bodem Sturend, en introduceerde de totstandkoming van de verschillende facetten in de kamerbrief Water en Bodem Sturend. Centraal in de presentatie stond de cruciale boodschap dat water en bodem meegewogen moeten worden in de ruimtelijke ontwikkeling. Dit vereist een integrale aanpak en daarbij moet continu de vraag worden gesteld of we op de best mogelijke manier bezig zijn. Meerdere kernpunten kwamen hierbij naar voren, namelijk dat er niet mag worden afgewenteld, rekening moet worden gehouden met extremen en dat de veiligheid in de delta op orde is. De relatie tussen bodem en droogte moet worden onderkend en het watersysteem moet op orde zijn, zodat er voldoende schoon water beschikbaar is. Dat betekent dat er voldoende ruimte moet zijn om water te bergen en af te voeren. Om dit alles te realiseren, is het noodzakelijk dat hydrologen en ruimtelijk ordenaars elkaar weten te vinden. Het realiseren kent echter ook nog knelpunten en uitdagingen, die Erna ook belichtte.

Hierna gaf Mona zum Felde, stedenbouwkundig ontwerper bij Defacto Urbanism, een presentatie vanuit het perspectief van de praktijk/ontwerper. Ook zij benadrukte het belang van een robuust watersysteem, waarin wateroverlast en droogte kunnen worden opgevangen zodat schade wordt voorkomen. Ze liet zien dat de betekenis van het begrip 'water en bodem' verschilt per gebied, zoals bij het bepalen van de geschiktheid van woongebieden in de provincie Utrecht vanuit het perspectief van bodemdaling. Mona gaf nog veel meer voorbeelden van hoe je Water en Bodem Sturend goed mee kunt nemen in ontwerpen en waarom dit ook zo belangrijk is. Ze benadrukte ook het belang om te kijken naar de mogelijkheden en te kijken naar wat wel kan, zoals amfibische woningbouw, in plaats van de focus te blijven leggen op de haken en ogen die veel mensen nog zien bij Water en Bodem Sturend.

Bij het bepalen van mogelijke maatregelen omtrent wateroverlast is het schaalniveau belangrijk en spelen kosten een belangrijke rol. Het beperken van overstromingsrisico's vereist het verhogen van dijken en kades in havens. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met het overblijven van voldoende ruimte. In de praktijk komt ecologie vaak onderaan de prioriteitenlijst.

In de discussie na afloop van beide presentaties kwam vanuit de zaal de vraag hoe we het beleid kwantitatief toetsbaar kunnen maken en hoe aanbevelingen daadwerkelijk meegenomen gaan worden in de praktijk. Erna antwoordde dat op dit moment het ministerie hierin nog zoekende is. Voor ontwikkelaars is duidelijkheid over ontwerpeisen belangrijk, maar helaas zitten in de praktijk de kosten vaak in de weg. Ook werd de vraag gesteld hoe het vervolg op de kamerbrief eruit zou gaan zien. Hierop antwoordde Erna dat bepaalde aspecten al zijn uitgewerkt, maar dat er nog wordt gewerkt aan de uitwerking van andere gedeeltes, zoals grondwaterbeschermingsgebieden en zeespiegelstijging.

Na de koffiepauze kwam het onderzoeksperspectief via twee presentaties aan bod, met als eerste spreker Hessel Woolderink, onderzoeker geomorfologie en landschapsvorming bij Wageningen University. Hij betoogde dat denken vanuit natuurlijke en sociaaleconomische systemen nodig is voor een gezonde leefomgeving. Wat betreft het natuurlijke landschap zijn er veel factoren om rekening mee te houden. Het is belangrijk om te weten hoe het landschap is ontstaan, omdat je aan de hand daarvan kunt kijken waar je in de toekomst naartoe wilt. Het scheppen van een toekomstvisie met een termijn van circa honderd jaar biedt een instrument om beleid en keuzes voor de korte termijn te ondersteunen. Als voorbeeld voor een ecologische herstelmaatregel benoemde Hessel de berekende opbrengstderving ten gevolge van het verhogen van de grondwaterstand. Een dergelijke analyse kan ook worden gedaan voor natuurdoeltypen om in beeld te brengen waar de beste kansen voor natuurherstel liggen.

In de vierde presentatie ging Dimmie Hendriks, senior projectleider en expert geohydrologie en hydrometeorologie bij Deltares, in op de rol van grondwater. Grondwater heeft zowel voor mens als natuur belangrijke functies en gebieden zijn door grondwater met elkaar verbonden. Helaas is het gebruik op veel plekken nog niet duurzaam en zijn er problemen met verdroging op de hoge zandgronden en met

bodemdaling in laag Nederland. Dimmie benadrukte net als de eerdere sprekers het belang van een integrale benadering, de verwevenheid van het natuurlijke en sociaaleconomische systeem en de verbindende rol van het watersysteem. Voor het provinciaal programma landelijk gebied van Friesland zijn scenario's uitgewerkt waarin water en bodem in meer of mindere mate sturend zijn (van business as usual tot maximale sturing). Hierbij is gekeken naar het effect van bodemdaling op grondwater en de gevolgen voor het huidige landgebruik. Uit de studie bleek dat vernatting van veengebieden niet alleen nodig is om oxidatie en inklinking te vertragen, maar ook om te voorkomen dat door dalende grondwaterstanden de wegzijging in de zandgebieden bovenstrooms toeneemt. De scenario's lieten zien dat waterbeschikbaarheid en ruimtegebrek mogelijk een knelpunt vormen bij het opzetten van peilen of het aanleggen van reservoirs. Dimmie gaf veel praktische voorbeelden van het onderzoek dat zij heeft uitgevoerd.

Na de lunch en de ALV, waarin oud-bestuurslid en NHV-lid van het eerste uur Michael van der Valk tot erelid werd benoemd, werden er twee break-outsessies gehouden, waarin de groepen aan de slag gingen met de vraag 'Hoe ziet (dit gebied in) Nederland eruit in 2100 redenerend vanuit 1) Water & Bodem Sturend en 2) verschillende perspectieven?' De aanwezigen vormden twee groepen: een gefocust op de regio Hoge Zandgronden en een gefocust op de regio Het Groene Hart. Eerst werden kort de verschillende uitdagingen benoemd die spelen in de twee regio's, zoals klimaatverandering, herstel van waterkwaliteit en woningbouw. Vervolgens gingen de aanwezigen met een kaart van de regio's aan de slag en moesten ze nadenken over de volgende drie vragen:

1. Welke veranderingen in ruimtegebruik wil ik zien op basis van mijn rol?
2. Wat zijn de kansen en beperkingen van deze veranderingen redenerend vanuit Water en Bodem Sturend?
3. Wat zijn verdere praktische implicaties?

Dit deden ze vanuit verschillende rollen, 1) watermanager; 2) boer; 3) stedelijk ontwikkelaar; en 4) natuurliefhebber. Ieder groepje representeerde een rol en visualiseerde zijn antwoorden op de regiokaart.

Er kwamen verschillende inzichten naar voren:

- Er moet meer robuustere natuur en landbouw komen, die zich aan kunnen passen aan verziltende en/of vernatte omstandigheden. Dit is vooral van toepassing in het Groene Hart.
- De hogere delen kunnen vooral ingezet worden voor andere typen teelten landbouw, die biologisch is ingestoken. Landbouw heeft daarnaast vooral ruimte nodig om te kunnen voortbestaan, extensiveren.
- De verbindingen en overgangen tussen natuurgebieden moeten sterker worden gemaakt. Ook mag er meer groen verwerkt worden in de grote steden.
- Er is voorgesteld dat woningen een klimaatadaptatiecurve krijgen, die aangeeft tot wanneer je woning klimaatadaptief is. Daarnaast bieden woonboten en hoogbouw ook mogelijkheden voor wonen.
- Er is vooral lef en visie nodig om deze veranderingen mogelijk te maken.
- In een laatste discussie kwam ook waterveiligheid naar voren, wat ook goed moet worden beschouwd.

Het antwoord op de vraag wat de rol is van de hydroloog bij Water en Bodem Sturend heeft meerdere facetten. Aan de ene kant zijn hydrologen goed in staat om de ruimtelijke verbanden in het landschap te herkennen en in beeld te brengen. Anderzijds hebben hydrologen het vermogen om toekomstscenario's te schetsen gebaseerd op modelberekeningen. Als zij hun systeemkennis en het langetermijnperspectief goed aan het voetlicht kunnen brengen bij andere betrokken partijen, kunnen de hydrologen een waardevolle bijdrage leveren aan Water en Bodem Sturend.

De dag eindigde met een gezellige borrel.

Auteurs

Esmée Mes
Deltares
esmee.mes@deltares.nl

Vincent Post
Edinsi Groundwater
vincent@edinsi.nl